

POSUDOK ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Téma: Apercepcia "iného" umenia a formovanie filozoficko-estetického kódu v tvorbe L. Petruševskej

Typ záverečnej práce: Habilitačná práca

Autor: Alima Shtyrova, CSc.

Oponent: doc. Natália Muránska, PhD.

P.č.	Kritériá hodnotenia záverečnej práce
2.	<p>Posúdenie úrovne spracovania práce</p> <p>1. Náročnosť spracovania riešenej problematiky práce</p> <p>Ľudmila Petruševská patrí svojimi prozaickými i dramatickými textami k súčasným ruským postmoderným autorom, ktorí vychádzajú z „novej vlny“ (I. S. Skoropanova), či sú radení medzi hyperrealistov (M. Remizova), pričom používajú rôzne literárne štýly a postupy – iróniu, absurdum, palimpsest, intertext, paródiu, pohrávajú sa s kultúrnymi kódmi, paradoxmi, citátmi. Petruševská apeluje na čitateľa, na jeho súcit ako na jeden zo základných prejavov človečenstva/ľudskosti, ktorý potrebuje každý človek, pýta sa Ты – что?</p> <p>Jej inscenácie patria k prvým ruským postmodernistickým hrám. Petruševská je mimoriadne populárna nielen v Ruskej federácii, ale aj v zahraničí (preklady próz, inscenovanie divadelných hier je nositeľkou mnohých prestížnych ocenení). Tvorba Petruševskej zaujíma tak staršiu generáciu literárnych vedcov (Lejderman, Lipoveckij, Skoropanova) ako aj najmladšie vychádzajúce hviezdy literárnej kritiky (M. Remizova, V. Pustovaja).</p> <p>Predkladaná habilitačná práca si kladie za cieľ „показать диалог Петрушевской с современным ей культурными кодами-сообщениями европейского искусства и философии“ (s. 6). Téma kulturologického charakteru má pomerne široký záber – autorka siaha tak po textoch literárnych, ako aj filozofických či filmových. Panoramatický záber A. Shtyrovej, CSc. je ozaj obdivuhodný: od gréckej a ruskej klasiky (Puškin, Dostojevskij, Gogoľ, Tolstoj), cez Nietzscheho nadčloveka, francúzsky surrealizmus (Buñuel), až k postmodernizmu v praxi i teórii (Eko, R. Barthes, Derrida, Foucault, Husserl, Lyotard, Epštejn, Lotman). Tento záber svedčí o snahe autorky zachytiť nadčasové, univerzálne a nie partikulárne hodnoty človeka a literatúry.</p> <p>Ide o rôzne druhy umenia z rôznych sociálno-historických podmienok, s rôznymi prostriedkami, formami a spôsobmi vyjadrovania, čo si autorka plne uvedomuje (s. 7). Téma práce ako i materiállová báza je veľmi náročná na spracovanie, čo sa ale A. Shtyrovej, CSc. skutočne podarilo zmysluplne naplniť. Dalo by sa pristúpiť k tvorbe Petruševskej nie „v dialógu“, ale z komparatívneho hľadiska?</p> <p>Prečo si autorka zvolila práve súradnice apercepce a nie komparatistiky?</p> <p>2. Posúdenie úrovne spracovania práce</p> <p>Konotácie, ktoré A. Shtyrova, CSc. objavuje a identifikuje v tvorbe Petruševskej s inými dielami, sú 1) implicitné (Jelineková, Buñuel), či 2) explicitné (buď priame odvolávky v textoch Petruševskej – Joyce, Lawrence alebo dokonca osobné priateľstvá s autormi – Bergman, Mamardašvili), preto je aj rôzna „intenzita“ komunikácie diel, motívov, systémov, kódov a pod. A. Shtyrova, CSc. tak cez texty Petruševskej vedie dialóg – vedomý, podvedomý či nevedomý – so svetovými umeleckými dielami.</p> <p>Tu sa natíska otázka:</p>

Na základe čoho boli vyberané konkrétne diela a ich autori – aká stratégia bola uplatnená? Prečo práve Bergmanova Jesenná sonáta a nie film Persona (ktorý by, podľa nášho názoru, v určitom zmysle viac zodpovedal problémom riešeným v kapitole 2. 1.)? Prečo nie napr. téma Mozarta a Salieriho v spracovaní A. S. Puškin (malá tragédia Mozart i Salieri, 1830) – M. Forman (film Amadeus, 1984) – L. Petruševskaja (jednoaktovka Цена отравления Моцарта, 1993)?

Určitý problém vidíme v termíne „iné“ umenie, ktoré A. Shtyrova, CSc. pravdepodobne chápe ako „iné“ vo vzťahu k socialistickému realizmu (t.j. obdobiu, kedy Petruševská ako autorka začala písať a z ktorého – svojim spôsobom – pochádza) alebo „iné“ ako to, čo sa chápalo/ chápe ako západná kultúra? „Iné“ sa vymedzuje per negation, takže môže mať rôzne významy, ktoré nadobúda iba v konfrontácii s niečím „iným“ („iné“ ako periféria a nie centrum, ako menšinový nie masový – národ, literatúra, etnikum..., ako homo- a nie hetero-... a pod.) Existuje vôbec „iné“ ako teoreticky definovaná kategória či termín?

3. Prínos a úroveň výsledkov práce

Práca má veľmi dobrú úroveň, v slovenskom priestore ide o originálnu prácu, ktorá má všetky predpoklady priblížiť tvorbu a osobnosť L. Petruševskej i obohatiť slovenskú rusistiku.

A. Shtyrova, CSc. skúma také kategórie ako hodnota ľudskej osobnosti (kap. 2.1), materinská láska (kap. 2.2), večnosť (2.3), kategória viny (2.5.), vzťah etiky a estetiky (kap. 2.6), či rôzne filozofické koncepcie, ktoré rezonujú v tvorbe Petruševskej (kap. 3.1, 4.1, 4.2). Pri uvedení termínu „iné“ nás zarazila absolútna absencia prác nitrianskej školy (Ústavu literárnej a umeleckej komunikácie), ktorá sa roky venuje interpretácii, „inakosti“, či implicitnosti v umení (napr. viď práce Popoviča či monografiu L. Plesníka Estetika inakosti, 1998).

Autorka sa o.i. opiera o ruskú literatúru 19. storočia, tvorbu Dostojevského (s. 14-15, 115, 148 atď.), skúma problém sna (s. 17-18, 62, 119, 128 atď.), resp. koncepcie človeka. V týchto súvislostiach treba pripomenúť početné monografie prof. PhDr. A. Červeňáka, DrSc.

A. Shtyrova, CSc. uvádza v použitej literatúre: 207 vedeckých prác vzťahujúcich sa na skúmanú problematiku (s. 174-192), 27 internetových zdrojov (s.193-195) a 75 umeleckých textov (s. 160-173). Spolu je to vyše 300 zdrojov, ale len 2 (!) sú slovenské: zbierka poviedok Petruševskej v slovenčine V dome niekto je (s. 171) a dizertačná práca I. Branskej (s. 174). Zoznam prekladov Petruševskej do nemčiny a angličtiny či poľštiny a španielčiny je zaujímavý, ale, nazdávame sa, že nie je systémový a pre samotnú prácu je, v podstate, irelevantný (s. 167-173). Český preklad sa uvádza jeden (s. 171).

V habilitačnej práci sa síce dozvedáme o publikovaní poviedky Гимн семье v Rusku i New Yorku, ale nie o slovenskej verzii Hymnus na rodinu (podobne pozri aj napr. poviedku Svoj kruh, s. 143 a pod.).

Pokiaľ má práca rezonovať v slovenskom kultúrnom a literárnovednom priestore (na čo má všetky predpoklady – sic!), musí ho aj rešpektovať.

Na Slovensku existuje jedno knižné vydanie próz Petruševskej (V dome niekto je, Artforum 2011), jedna brožurovaná hra (Dve okienka: Rozprávková hra v šiestich obrazoch, 1988) a zriedkavo sa vyskytujú časopisecké preklady (napr. Úbohé Panino srdce, RSL, 1996 Prekročiť svoj kruh, Romboid 2000). Spomenúť tu treba ale napr. cyklus prednášok Etely Farkašovej V čom spočívajú korene inakosti literárnej tvorby žien?

Napriek tomu, že na Slovensku tvorba Petruševskej zatiaľ nie je veľmi známa, v českom prostredí, ktoré slovenská odborná proveniencia stále vníma ako svoje blízke, je situácia priaznivejšia. Zaznamenali sme teoretické práce (G. Binova, J. Kostelník) i preklady (J. Mertinová, K. Sýkorová, A. Morávková). Jednoaktové hry Cinzano a Narodeniny Smirnovové boli uvedené v ostravskom Divadle Petra Bezruča pod názvom Cinzano (réžia – André Hübner Ochodlo premiéra – 30. 1. 2004). Dňa 18. 5. 2004 navštívila Ostravu Ľudmila Petruševskaja, aby si osobne pozrela inscenáciu svojich hier.

Na jednej strane chápeme stratégiu a východiská A. Shtyrovej, CSc. (na Slovensku pôsobí len od r. 2009, predtým – Štátna univerzita Tver, Rusko) aj fakt, že „Никто не обнимет необъятного“ (K. Prutkov), ale pokiaľ chce pôsobiť v tomto priestore a predkladá prácu slovenskej odbornej komunite, je potrebné tento priestor reflektovať.

4. Posúdenie formálnej stránky práce (jazyk, štýl, štruktúra)

Habilitačná práca je napísaná veľmi kultivovane, má široký teoretický rozhľad, spĺňa všetky obsahové i formálne požiadavky kladené na tento typ práce. Jej odborný jazyk i metajazyk, pojmový aparát, hodnotiace kritériá a mimoriadna rozhľadenosť v skúmanej oblasti sú na dobrej odbornej úrovni. Svoje analýzy tvorby autorov a ich diel opiera A. Shtyrova, CSc. o rozsiahle citácie – úryvky z diel, ich odborné hodnotenia aj teoretické zdôvodnenia. Jej práca má mimoriadnu informatívnu i komparatívnu hodnotu a nasýtenosť. Autorka je veľmi dobre zorientovaná v danej problematike. Štruktúra práce je logická, prechod od problému k problému je funkčný, závery (teoreticky i prakticky podložené) presvedčivé.

5. **Explicitne vyjadrený návrh na udelenie (resp. neudelenie) vedecko-pedagogického titulu docent**

Habilitačná práca svedčí o autorkinej erudícii, o schopnosti samostatne nastoľovať a riešiť problémy kulturológie i literárnej vedy, preto ju odporúčam prijať. Po jej obhajobe navrhujem udeliť Alime Shtyrovej, CSc. vedecko-pedagogický titul docent.

Záverečnú prácu hodnotím: **PR-r - prospel/a**

Nitra 09.05.2014

Podpis: _____